

Тема 1

ПОЛІТОЛОГІЯ ЯК СИСТЕМА ЗНАНЬ ПРО ПОЛІТИКУ. СУТНІСТЬ ТА ФУНКЦІЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Політика як суспільне явище

1.2. Об'єкт і предмет політології, категорії, методи та її функції

1.1. Політика як суспільне явище

Призначення політики полягає у тому, щоб на основі спільних інтересів об'єднувати усі верстви суспільства і спрямовувати їх дії на вирішення важливих суспільно-державних завдань.

Поняття «політика», походить від давньогрецького слова «polis» (місто – держава) та його похідних: «politike» (мистецтво керувати державою), «politeia» (конституція), «polites» (громадяни), «politica» (державний діяч). Сьогодні, не дивлячись на бурхливий розвиток наукового політологічного знання, зміст категорії «політика» все ще залишається відкритим, піддавшись змінам і доповненням у міру виникнення нових теоретичних моделей. Термін «політика» практично завжди використовується в декількох сенсах.

Природність політики для багатьох античних мислителів була очевидною, але питання про те, хто повинен керувати державою, про форми і механізми цього правління та інші проблеми політичного буття вирішувалися по-різному. Політика «супроводжувала» людину все її життя, здійснюючи пошук оптимального політичного ладу.

Політика є багатоманітним суспільним явищем: однією зі сфер суспільного життя; особливим видом суспільних відносин, передусім великих соціальних груп, пов'язаних із реалізацією влади в суспільстві; засобом узгодження соціальних інтересів; боротьбою за оволодіння державною владою та участю у її здійсненні; організацією та функціонуванням держави в її політичній системі в цілому. Політика це: участь в справах держави, визначення форм,

завдань, змісту її діяльності; діяльність у сфері відносин між класами, націями, партіями і державами; сукупністю подій або питань державного, суспільного життя; характеристикою дій, направлених на досягнення певної мети у відносинах людей між собою. У широкому сенсі політика ототожнюється зі всією соціальною дійсністю. У вузькому сенсі під політикою розуміються відношення між великими соціальними групами людей з приводу реалізації своїх політичних інтересів.

Трактування політики не вичерпують всього різноманіття її визначення, але в сукупності дозволяють розкрити суть політики як соціального явища таким чином: «Політика є сфера діяльності, пов'язана з відносинами між класами, націями, іншими соціальними групами, має на меті завоювання, організацію і використання державної влади, управління соціальними процесами»

Створено багато наукових концепцій, які по-різному трактують джерела політики, причини її розвитку. Найбільш розповсюдженими є теологічні, натуралістичні, соціальні, раціонально-критичні пояснення політики.

У структурі політики виділяються зміст, форма і процес (відносини). У політичному процесі знаходить віддзеркалення складний, суб'єктний і конфліктний характер політичної діяльності, прояв і здійснення відносин різних соціальних груп, організацій та індивідів. Виходячи з цього, розглядаючи політику як суспільне явище, можна виділити її структурні елементи: політичний інтерес; політичні відносини; політична свідомість; політична організація; політична діяльність.

Політика має свої суб'єкти і об'єкти. Суб'єкт – це носій якої-небудь предметно-практичної діяльності, джерело активності, направленої на об'єкт. Об'єкт – це те, що протистоїть суб'єктові в його наочно-практичній діяльності, в пізнанні. Іншими словами, суб'єкт діє, впливає на об'єкт, прагне використовувати його у своїх інтересах. Стосовно політики можна сказати, що суб'єкт політики, це той, хто веде активне політичне життя, бере участь у політичному процесі: особа, соціальна група, суспільні і релігійні об'єднання, держава або його органи, міжнародні організації і тому подібне. Об'єктом політики є те, на що направлені зусилля суб'єкта політики: владні інтереси і цінності, населення як електорат, держава, особа і тому подібне.

Саме від якостей й характеру політичного усвідомлення інтересів залежить властивість політики «проникати» в інші сфери

суспільного життя (такі властивості, як інклюзивність, універсальність, атрибутивність) або ж, навпаки, «давати місце» іншим соціальним регуляторам людських відносин.

Політику класифікують за різними критеріями, а саме: за сферами суспільного життя; об'єктами дії; суб'єктами політик; пріоритетами діяльності (цілями). За сферою впливу визначають такі види політики: економічна, соціальна та культурна.

Залежно від масштабів, спрямованості, змісту завдань політика поділяється на внутрішню, зовнішню і міжнародну. Внутрішня політика регулює економічні, політичні, соціальні та інші відносини між людьми всередині суспільства. Зовнішня політика спрямована на безпеку держави, щоб створювати сприятливі умови для розвитку внутрішньої політики. Метою міжнародної політики є активність держав і організацій щодо глобальних і регіональних проблем.

Основними функціями політики є: управлінська і регулятивна; раціоналізаторська; гуманітарна; мобілізаційна і забезпечення; політичної соціалізації; прогностична; інноваційна; ідеологічна; виховна; інтеграційна; забезпечення цілісності і задоволення соціальних інтересів. Зрозуміло, що в цілому йдеться тільки про найважливіші функції політики. По ступеню розвитку цих функцій можна судити про ступінь розвитку самого суспільства, зрілості і розвиненості політичного життя.

Таким чином, політика володіє всеосяжним соціальним характером і має відношення практично до кожного члена суспільства.

Таблиці та схеми до першого питання

Схема 1.1

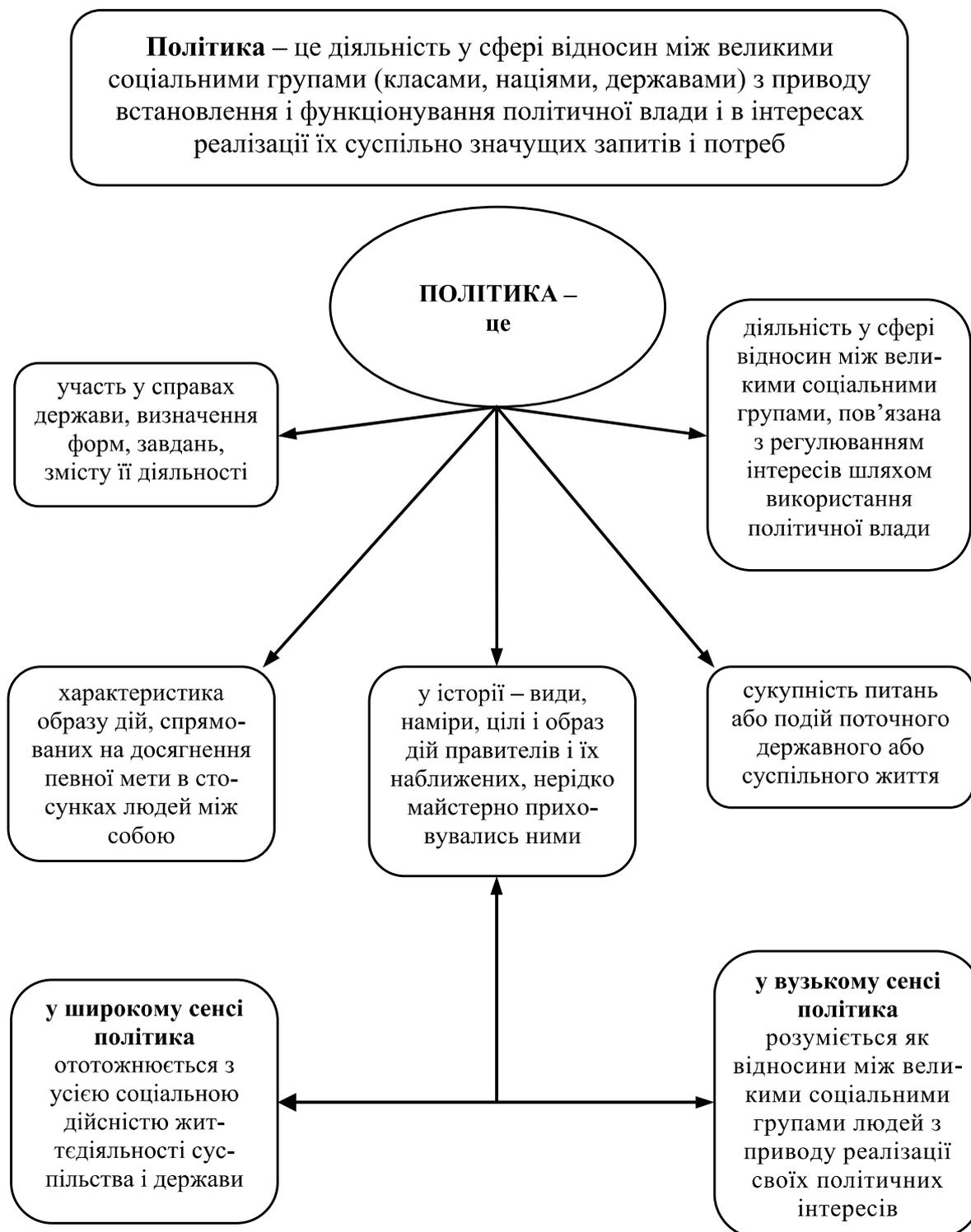

Схема 1.2

КОНЦЕПЦІЇ ПОЛІТИКИ	
→	ТЕОЛОГІЧНА – надприродна інтерпретація суті політики і влади
→	НАТУРАЛІСТИЧНА – природа політики пов’язується з впливом природного середовища, властивостей живих організмів, психологічних особливостей людей
→	СОЦІАЛЬНА – політика характеризується через вплив інших сфер суспільного життя та соціокультурні характеристики суб’єктів політики
→	РАЦІОНАЛЬНО-КРИТИЧНІ – політика пояснюється її внутрішніми причинами, компонентами і процесами

Схема 1.3

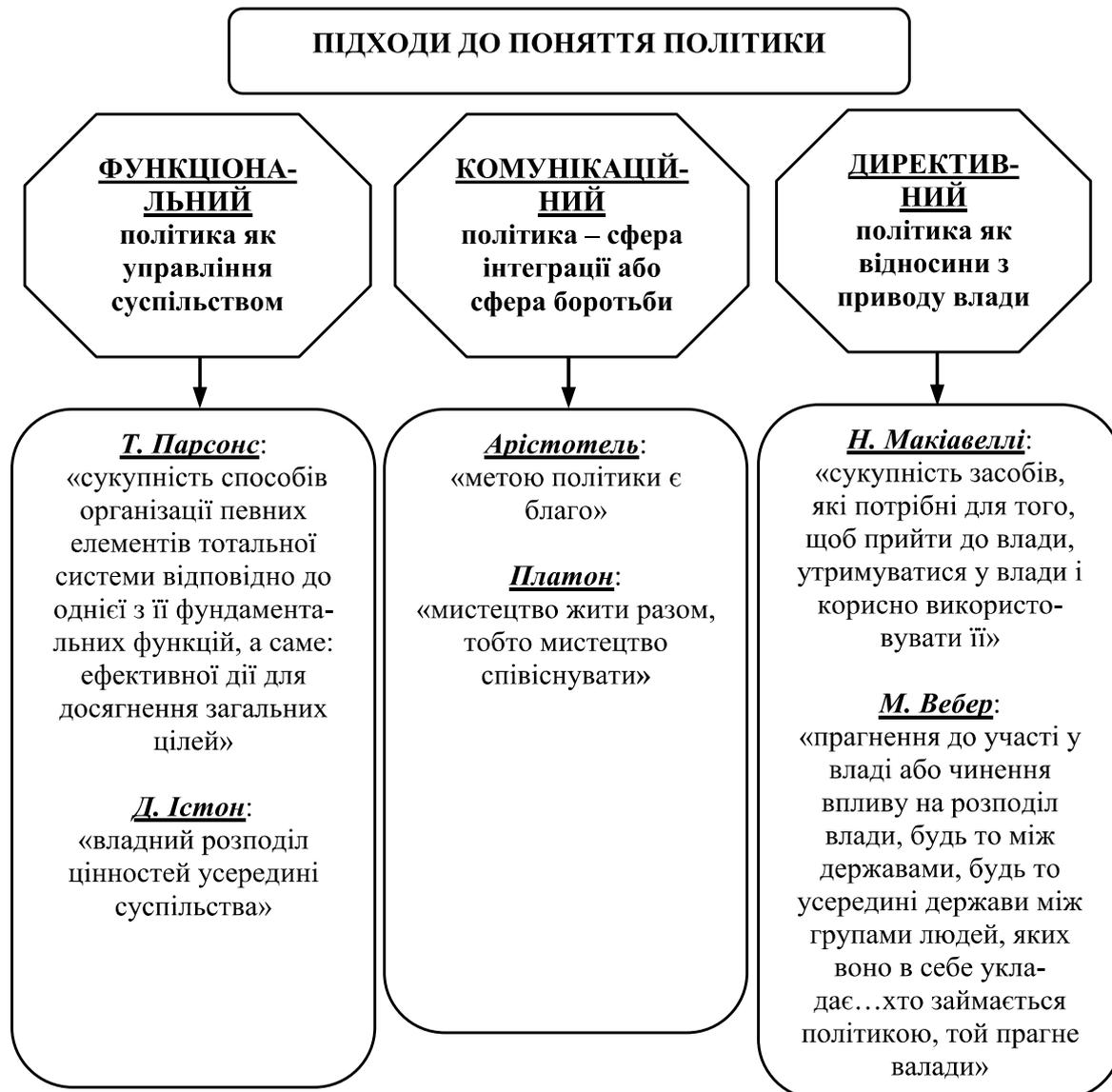

Схема 1.4

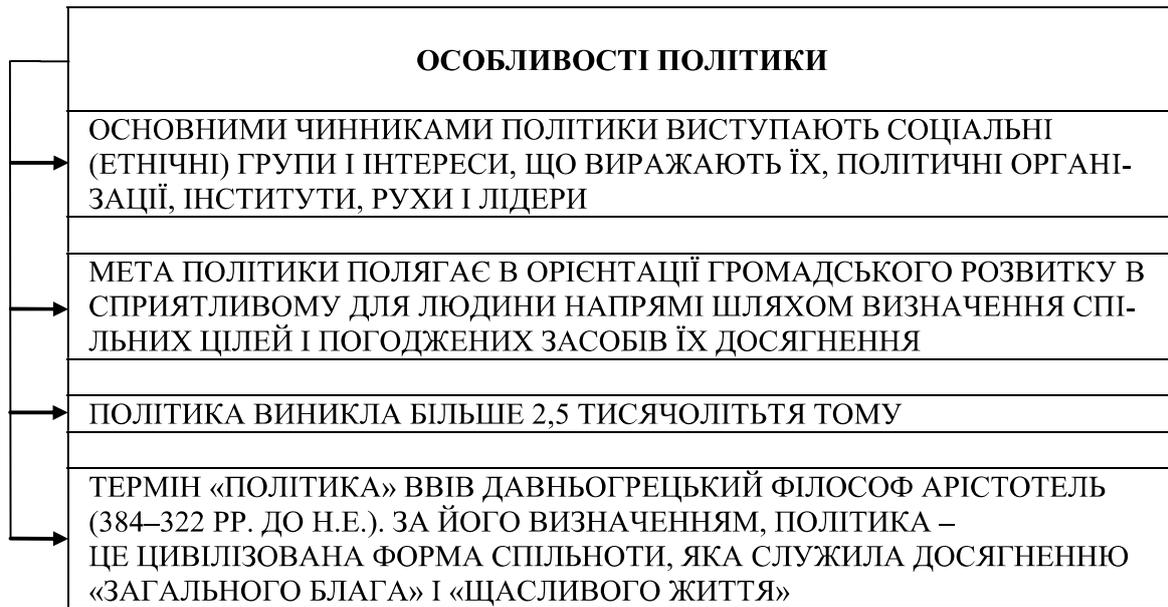

Схема 1.5

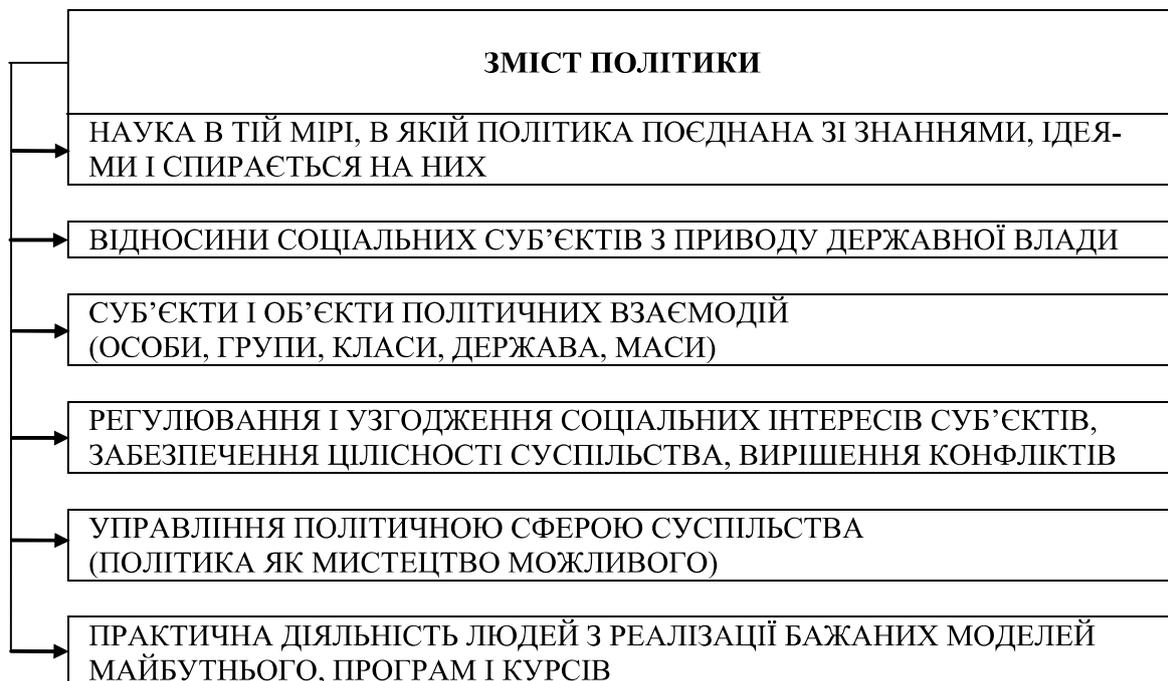

Схема 1.6

КОНЦЕПЦІЇ ПОЛІТИКИ	
→	ТЕОЛОГІЧНА – надприродна інтерпретація суті політики і влади
→	НАТУРАЛІСТИЧНА – природа політики пов’язується з впливом природного середовища, властивостей живих організмів, психологічних особливостей людей
→	СОЦІАЛЬНА – політика характеризується через вплив інших сфер суспільного життя та соціокультурні характеристики суб’єктів політики
→	РАЦІОНАЛЬНО-КРИТИЧНІ – політика пояснюється її внутрішніми причинами, компонентами і процесами

Схема 1.7

СТРУКТУРА ПОЛІТИКИ	
→	ЗМІСТ ПОЛІТИКИ <ul style="list-style-type: none"> ➤ виражається в її цілях, цінностях, мотивах; ➤ механізмах ухвалення політичних рішень, в проблемах, які вона вирішує
→	ФОРМА ПОЛІТИКИ <ul style="list-style-type: none"> ➤ це її організаційна структура (держава, партії тощо); ➤ норми, закони, що додають їй стійкість, стабільності і дозволяють регулювати політичну поведінку людей
→	ПОЛІТИЧНИЙ ПРОЦЕС <ul style="list-style-type: none"> ➤ знаходить відображення складний, багато-суб’єктний і конфліктний характер політичної діяльності; ➤ прояв і здійснення відносин різних соціальних груп, організацій та індивідів

Схема 1.8

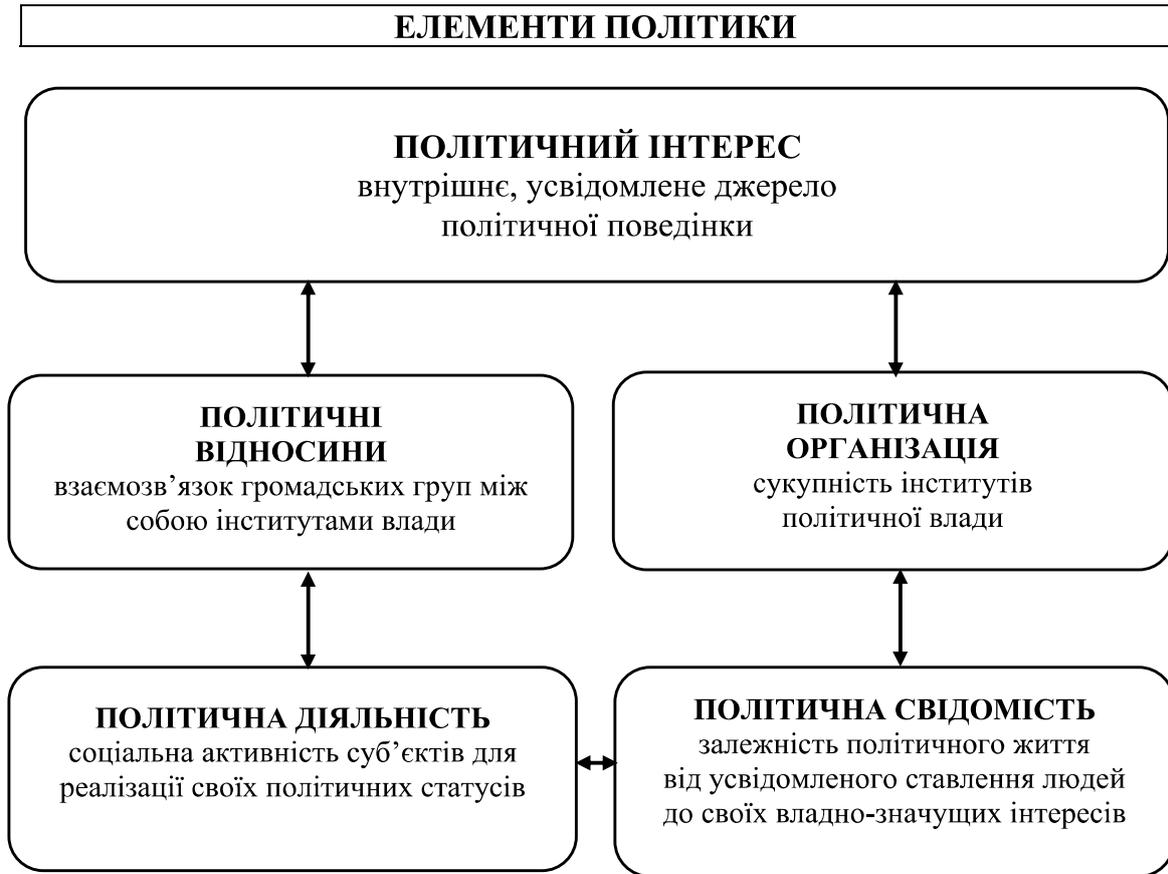

Схема 1.9

Властивості політики	
УНІВЕРСАЛЬНІСТЬ	Полягає у всеосяжному характері впливати практично на будь-які сторони і елементи життєдіяльності суспільства
ІНКЛЮЗИВНІСТЬ	Здатність необмежено проникати у всі сфери суспільного життя
АТРИБУТИВНІСТЬ	Проявляється у здатності поєднуватися з неполітичними суспільними феноменами, відносинами і сферами, утворюючи інші види суспільних відносин і сфери суспільного життя

КЛАСИФІКАЦІЯ ПОЛІТИКИ

КЛАСИФІКАЦІЯ ПОЛІТИКИ	
ЗА СФЕРАМИ ГРОМАДСЬКОГО ЖИТТЯ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ економічна ➤ соціальна ➤ національна ➤ науково-технічна ➤ екологічна ➤ культурна ➤ військова та інші
ЗА СУБ'ЄКТАМИ ПОЛІТИКИ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ політика партій ➤ політика громадських об'єднань і рухів ➤ державна політика та інші
ЗА ПРІОРИТЕТОМ ДІЯЛЬНОСТІ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ політика нейтралітету ➤ політика національного примирення ➤ політика «відкритих дверей» та інші
ЗА ОБ'ЄКТОМ ДІЇ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ внутрішня ➤ зовнішня
ЗА СФЕРАМИ СУСПІЛЬСТВА	<ul style="list-style-type: none"> ➤ національна ➤ наукова ➤ економічна ➤ екологічна ➤ військова
ЗА ЗМІСТОМ І ХАРАКТЕРОМ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ компромісів ➤ прогресивна ➤ реакційна ➤ волюнтаристська ➤ науково-обґрунтована

Схема 1.11

ФУНКЦІЇ ПОЛІТИКИ	
РАЦІОНАЛІЗАТОРСЬКА ФУНКЦІЯ	Політика раціоналізує конфлікти і протистояння, запобігає їм або вирішує діалог членів суспільства між собою і з державою
УПРАВЛІНСЬКА І РЕГУЛЯТИВНА ФУНКЦІЇ	Політика не лише виражає значимі інтереси і потреби різних груп суспільства, але і забезпечує їх взаємодію, робить на них вплив шляхом ухвалення політичних рішень, а також управляє соціальними процесами і регулює їх, використовуючи суспільний примус і насильство
ГУМАНІТАРНА ФУНКЦІЯ	Виражається в гарантіях прав і свобод особистості, забезпеченні суспільного порядку, громадянського миру і організованості
ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ	Політика відкриває широкі можливості реалізації групових й індивідуальних інтересів, включає особу в соціальні відносини, передаючи їй досвід і навички творчої діяльності, ефективного виконання соціальних ролей і функцій
МОБІЛІЗАЦІЇ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	Політика забезпечує їх реалізацію шляхом створення мотиваційного механізму, надаючи індивідові ефективні можливості для задоволення його соціальних потреб, зміни його соціального статусу за допомогою влади
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦІЛІСНОСТІ І СТАБІЛЬНОСТІ СУСПІЛЬСТВА	Політика розробляє проекти майбутнього, визначає соціальні орієнтири, знаходячи для їх здійснення необхідні ресурси
ВИРАЖЕННЯ І ЗАДОВОЛЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ	Покликана створювати членам суспільства можливості для вираження і задоволення суспільно значущих інтересів
СОЦІАЛІЗАЦІЇ	Політика забезпечує формування особистості, її виховання і всебічний розвиток, розширення її світогляду
ЦІННІСНО-ОРІЄНТАЦІЙНА	Політика виражає інтереси соціальних груп, дає поштовх до визначення колективних цілей, програм суспільного розвитку
ІННОВАЦІЙНА	Політика створює нові форми організації, забезпечує зміну й розвиток суспільства, сутність якої полягає у сприянні реалізації певних інтересів, цілей і завдань
ПРОГНОСТИЧНА	Політика визначає перспективи суспільного розвитку, створено є різноманітні моделі майбутнього стану економічної, політичної системи тощо